

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 75 Yıl: 2020 & Volume: 13 Issue: 75 Year: 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÂŞIK MAHRUMİ'NİN ÂŞIKLIK GELENEĞİNDEKİ YERİ VE TÜRKÜLERİNİN MÜZİKAL ANALİZİ* THE POSITION OF ASIK MAHRUMİ IN TRADITION OF MINSTRELSY AND MUSICAL ANALYSIS OF HIS FOLK SONGS

Mesut DİVRİNGİ**
Serenat İSTANBULLU***

Öz

Âşıklar, yetişmiş oldukları yörelerdeki kültürel değerleri, maddi ve manevi olayların izlerini söz ve ezgilerine halkın dili ve bakışı ile işleyen temsilcilerdir. Âşık ezgileri, başlangıçta yaratıcısı tarafından kişiye has çalım özellikleri sergilerler. Zaman içinde kulaktan kulağa aktarılarak geniş bir coğrafyaya yayılan bu ürünler halkın ifade dili olup benimsenir. Gelecek kuşaklar için halk türküleri olabilecek bu eserlerin, zamanında kayıt altına alınması ve yazılı kaynaklara aktarılması; özünü kaybetmeden ilk ağızdan yazılıp korunması yanında kültür varlığının tespiti edilmesi bakımından da oldukça önemlidir.

Kayseri ili âşıklık geleneği, ilin coğrafi konumu itibarıyla Anadolu'nun kültürel yapısını yansıtmada önemli işleve sahip olan ve âşık ezgilerinin bolca bulunduğu bir yöredir. Kayseri'de âşıklık geleneğinin günümüz temsilcilerinden olan Âşık Mahrumî'nin mevcut eserlerinin ve âşıklık geleneğine yapmış olduğu katkıların tespiti alana katkı açısından gereklidir.

Kayserili Âşık Mahrumî'nin sözü ve müziği kendisine ait eserlerinin tespit edilerek, müziksel analizlerinin yapılması yoluyla hazırlanan bu çalışmada Âşık Mahrumî'nin hayatı, kendisinden ve yazılı kaynaklardan derlenerek sunulmuş, âşıklık ve halk müziği hakkındaki görüşleri tespit edilmiş, eserleri bizzat kendisinden derlenmiştir. Derlenen eserlerin transkripsiyonları yapılmış, türkülerin klâsik Türk müziğinde kullanılan makam dizilerinden yola çıkılarak karar perdesi, usulü, ses alanı, dizilerin isimlendirilmesi ve seyir özellikleri bakımından müziksel analizleri yapılmıştır. Ayrıca âşığın tarafımızdan derlenerek notaya alınmış olan 30 türküsü; ritmik karakter, ölçü sayısı, makam dizileri, ses genişlikleri ve türkü sözlerinde geçen temalar bakımından incelenmiş böylelikle âşığın eserlerinin genel özelliklerine yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Araştırma, Âşık Mahrumî'nin eserlerinin notaya alınarak yazılı kayıtlara dönüştürüldüğü ilk çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Âşık, Âşıklık Geleneği, Âşık Mahrumî, Kayseri, Türk Halk Müziği.

Abstract

The minstrels are the representatives who process the information of events in the localities, traces of material and spiritual people, their words and melodies with the language and view of the people. Minstrels melodies initially exhibit personal playing characteristics by their creator. These products, which are spread over a wide geography by word of mouth over time, are the language of expression of the people. Recording these works, which may be folk songs for future generations, on time and transferring them to written sources; In addition to being written and preserved firsthand without losing its essence, it is also very important in terms of determining the cultural asset.

The tradition of minstrelsy in the province of Kayseri is a region that has an important function in reflecting the cultural structure of Anatolia due to the geographical location of the province and where the melodies of minstrels are abundant. In terms of

* Bu çalışma, 2019 yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müzikoloji Anabilim Dalı'nda tamamlanmış olan "Kayserili Âşık Mahrumî'nin Hayatı, Âşıklığı ve Türkülerinin Müziksel Analizi" başlıklı yüksek lisans tezinin verilerine dayanarak oluşturulmuştur.

** Kayseri Melikgazi Mustafa Kemal Ortaokulu Müzik Öğretmeni

*** Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı

contribution to the field, it is necessary to determine the existing works of Asik Mahrumi, who is one of the representatives of the tradition of minstrelsy in Kayseri, and his contributions to the tradition of minstrelsy.

In this study, which was prepared by determining the lyrics and music of Asik Mahrumi from Kayseri and making his musical analyzes, the life of Asik Mahrumi was compiled from him and written sources, his views on ministry and folk music were determined, his works were collected from him personally. The collected works were transcribed, and musical analyzes were made in terms of decision pitch, style, sound field, naming of the series and characteristics of the course, based on the makam scales used in Turkish classical music. In addition, 30 folk songs of the minstrels who were compiled and notated by us; The rhythmic character, number of measures, maqam sequences, sound widths and themes mentioned in the lyrics of the folk song were examined, and thus inferences were made about the general characteristics of the his works. The research is important in that it is the first study in which the works of Aşık Mahrumi are recorded and converted into written records.

Keywords: Music, Minstrel, Tradition of Minstrelsy, Asik Mahrumi, Kayseri, Turkish Folk Music.

GİRİŞ

Geleneksel Türk halk müziğimizin yüzyıllar boyunca sürekliliğini, yayılımını ve muhafazasını sağlayan önemli unsurlardan biri âşıklık geleneğidir. Âşıklar, bir yandan mevcut geleneğin aktarımını sağlarken diğer yandan kendi eserlerinde, halkın yüreğinde izler bırakan konulara ağırlık vermiş; insana dair hemen her konuda halkın dili olmuşlardır. Kültür unsurlarını kendilerine malzeme yaparak toplumsal hafızayı oluşturmuş ezgileri vasıtasıyla gelenek içerisinde yer almışlardır.

“Geçmişte ve günümüzde sanatsal bir algı ile sürdürülen âşıklık geleneğinin sanatçı birer karakteri olan âşıklar, şiir, hikâye ve müzik gibi sanat alanlarında faaliyet göstermektedir. Bu sanat faaliyetleri dışında, halkın sosyal yaşamında kültürel taşıyıcılık ve aktarıcılık gibi görevleri de üstlenen âşıklar, iletişim imkânlarının günümüzdeki seviyede olmadığı dönemlerde, gezdikleri bölgeler arasında haber kaynağı olarak da görev yapmaktaydılar.” (Özdemir, 2013, 1).

Coşar, bu geleneği; “âşıklığın en önemli özelliği söz söyleme sanatını en iyi şekilde bilmek ve kullanmakta gizlidir” (2010, 86) diyerek söz sanatını vurgularken Kaya ise âşık geleneğinin kültüre katkılarıyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır: “Âşıklık geleneği sözlü kültürümüzün önemli bir ögesidir, bu geleneğin günümüze kadar ulaşmasıyla Türklerin, tarih boyunca yaşantıları, kültürleri ve sosyal yapıları da aktarılmıştır” (2001, 1).

“Âşık, halk arasında saz şairlerine verilen isimdir. Bunlar maddi aşktan manevi aşk derecesine yükselmişler ve bir pîrin elinden bade içerek âşıklığa ulaşmışlardır. Bu tür âşıklar halk anlayışına göre “Hak Âşığı” diye adlandırılmış ve ilham kaynakları “İlâhi” olarak görülmüştür” (Köprülü, 1962, 12).

“Âşık müziği aslında Türk müziğinin en eski, en saf, en milli bölümüdür. Çünkü doğrudan doğruya İslamiyet’ten önceki kavmi müziğe dayanmakta ve eski gelenekler üzerine kurulmuş bulunmaktadır” (Emnalar, 1998, 220). Kültürümüzün yapılanmasında önemli rolü olan âşıklık geleneği günümüz Türk halk müziğinin yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Kayseri; âşıklık geleneğinin yayılıp yaşatıldığı önemli yörelerden biridir. Anadolu’nun maddi ve manevi kültürel varlıklarını yansıtmada önemli bir konuma sahip olan Kayseri yöresinin kıymetli değeri Âşık Mahrumi, yörenin izlerini birçok açıdan barındıran eserleri ile tanınmış bir aşığıdır.

Kayseri ili âşıklık geleneğinin tanınan ve önemli temsilcilerinden biri olan Âşık Mahrumi, almış olduğu ödüllerle kendisini ve âşıklığını kanıtlamış; katıldığı onlarca etkinlik ve festivallerde halkın beğenisini kazanmıştır.

Kayserili Âşık Mahrumi’nin sözü ve müziği kendisine ait eserlerinin tespit edilerek, müziksel analizlerinin yapılması yoluyla hazırlanan bu çalışmada Âşık Mahrumi’nin hayatı kendisinden ve yazılı kaynaklardan derlenerek sunulmuş, âşıklık ve halk müziği hakkındaki görüşleri tespit edilmiş, eserleri bizzat kendisinden derlenmiştir.

Araştırmanın sonraki aşamasında kendi çalımıyla ses kayıtları alınmış ve şahsı ile istişare edilerek transkripsiyonları yapılmış türkülerinden iki örnek sunulmuştur. Bu araştırma kapsamında söz konusu iki türkünün klâsik Türk müziğinde kullanılan makam dizilerinden yola çıkılarak karar perdesi, usulü, ses alanı, dizilerin isimlendirilmesi ve seyir özellikleri bakımından müziksel analizlerine yer verilmiştir. Çalışmanın son aşamasında Mahrumiye ait tarafımızdan notaya alınmış 30 esere yönelik ritmik karakter, makam dizisi, ölçü sayısı, ses genişliği ve sözlerinde kullandığı temalara ilişkin frekans ve yüzde tabloları sunulmuştur.

Araştırma; Âşık Mahrumî'yi tanıtmak, eserlerinin notaya alınarak kalıcı hale gelmesini sağlamak, âşıklığını müziksel açıdan inceleyerek eserlerinin müziksel analizlerini yapmak amaçlarını taşımaktadır. Âşık Mahrumî'nin eserlerinin notaya alınıp analizlerinin yapılması yoluyla Âşığın ezgisel tavrı hakkında çıkarımlar yapmak araştırmanın diğer amaçları arasındadır.

Âşık Mahrumî hakkında yapılmış edebi eserler ve araştırmalar bulunmasına karşın müzikolojik alanda yapılmış ve eserlerinin ilk kez notaya alınarak yazılı hale getirildiği bir çalışma olması bakımından bu araştırma önem arz etmektedir.

1.Âşık Mahrumî'nin Hayatı

Âşık Mahrumî hakkında daha önce yapılmış olan akademik araştırmalarda, âşığın hayatı ile ilgili bilgiler verilmiş olup söz konusu çalışmanın yapılmış olduğu alan (edebiyat) hakkındaki öncelikli detaylar ortaya konulmuştur. Bu araştırma kapsamında âşığın müzik özellikleri ekseninde detaylı bilgilere girilerek kendisinden alınan cevaplar doğrultusunda yaşantısı ve çalışmaları sunulmuştur.

Âşık Mahrumî; kendisi ile yapmış olduğumuz görüşmelerde şu bilgileri vermiştir. (Âşık Mahrumî ile kişisel görüşme 10.04.2017) Kayseri'nin Bünyan İlçesine bağlı Gömürgen Köyü'nde 1946 yılında doğmuştur. Asıl adı Zeki Yıldırım'dır. Babası Sabit Efendi medrese¹ mezunudur. Dedesi Abdullah Yıldırım ise köy imamlığı yapmıştır.

Mahrumî, sülâlelerine "Hacı Hüseyinler" sülâlesi denildiğini, bu isim yanında "Kürtler" lâkabıyla da anıldıklarını ifade etmiştir. Mahrumî Gömürgen'e yakın olan Uzunayla'ya koyunlarını otlatmak için Haymana'dan yörüklerin geldiğini, kendi sülâlesinden bir kişinin de gelen bu topluluktan kürt kökenli olan bir kızı kaçırarak evlendiğini belirtmiştir. Daha sonra bu evlilik neticesinde doğan ve kız olan çocuklara "Kürt kızı" denilmesinin ardından sülâlelerine "Kürtler" de denildiğini söylemiştir.

Mahrumî'nin babası üç evlilik yapmıştır. İlk eşi olan Fatma Hanım'ın ölümü üzerine, annesi olan Melek Hanım'la babasının ikinci evliliğini yaptığını belirtmiştir. Babasının diğer evliliklerinden Ahmet ve Hamit isminde ikisi üvey olmak üzere toplam sekiz kardeşi bulunmaktadır. Altı aylık iken annesini kaybettiğini belirten Mahrumî, ilkokul yıllarına geldiğinde babasının üçüncü evliliğini yaptığını ve zamanla üvey annesi tarafından sürekli olarak kötü davranışlara maruz kaldığını; bu durumun hayatını olumsuz yönde etkilediğini hatta ilerleyen yaşlarında bu duruma bağlı sorunlar yaşadığını dile getirmiştir.

Mahrumî çeşitli nedenlerden dolayı ilkokulu dördüncü sınıfta iken bırakmak zorunda kalmış fakat Osmaniye'de 1967'de askerliğini yaparken yarım kalan eğitimini Mithat Paşa İlkokulu'nda tamamlayarak buradan diplomasını aldığını ifade etmiştir. Eğitime çok önem veren Mahrumî bununla ilgili duygularını şiirlerinde ifade etmiş; özellikle "Oku" adlı şiirinde bu temayı işleyen unsurlara yer vermiştir.

18 yaşında babasını kaybeden Mahrumî, ağabeylerinin mirastan kendisine düşen payı vermeyip; kendi çıkarları doğrultusunda kullanmalarının ardından, yurdunu terk edip gurbete çıkarak yaşamını sürdürmeye karar verdiğini ifade etmiştir. Gömürgen'den ayrılan Mahrumî bir köylünün tarla, bağ ve bahçe işlerine yardım edip geçimini sağlamak amacıyla Pınarbaşı ilçesinin Çukuryurt Köyü'ne yerleşmiştir.

Mahrumî Osmaniye'de askerliğini yapmadan önce köyde bir kıza gönül verdiğini, bu kız ile evlilik planları yaptıklarını belirtmiştir. Ancak kendisi askerde iken sevdiği kızın başka biri ile evlendiğini, üstelik kendi köyüne gelin geldiğini öğrenmiş ve bu durumun onu derinden sarstığını ifade etmiştir. Âşık bunun üzerine sevdiği kıza sitemini dile getiren "Yaptığın yanına kalır mı gelin?" adlı deyişini yazdığını belirtmiştir. Mahrumî askerlik dönüşünde sırf bu yüzden köyünü terk edip Kayseri'ye yerleştiğini açıklamıştır. Mahrumî'nin gençlik yıllarında dile getirmiş olduğu eserlerinde bu aşk acısının izlerinin, sözlerine ve ezgilerine yansdığı görülür.

Mahrumî askerlik dönüşünde, 1970 yılında komşularının kızı olan Hacer Mutlu Hanım'la evlendiğini, Osman, Melek ve Sabri adlarında üç çocuklarının dünyaya geldiğini belirtmiştir. Âşık Mahrumî büyük oğlu Osman Yıldırım'ın 1973'te dünyaya geldiğini, kendisi gibi onun da şiire ve bağlamaya ilgisi olduğunu ifade etmiştir. Oğlunun bu ilgisi neticesinde, Talas Belediyesi Konservatuvarı'nda müzik eğitimine başlayıp dört yıllık eğitimden sonra buradan diplomasını aldığını ifade eden Mahrumî, Osman Yıldırım'ın evli ve üç kız babası olduğunu belirtmiştir.

Mahrumî ikinci çocuğu olan Melek Yıldırım'ın 1976'da dünyaya geldiğini, kızının şiirle ve müzikle herhangi bir ilgisinin olmadığını; evli olduğunu ve Ankara'da yaşadığını ifade etmiştir.

¹ İslam ülkelerinde, genellikle İslamlık kurallarına uygun bilgilerin okutulduğu öğretim kurumu. (tdk sozluk.gov.tr)

Âşık Mahrumî'nin üçüncü çocuğu olan Sabri Yıldırım'ın 1982'de dünyaya geldiğini, oğlunun temel eğitimini almasının ardından Erciyes Üniversitesi Elektronik Bölümü'nden mezun olduğunu; onun da kendisi ve ağabeyi gibi müziğe ilgisi olduğunu ve iyi derecede bağlama çaldığını belirtmiştir.

Halen Kayseri'de ikamet eden Âşık Mahrumî, bir tekstil fabrikasından emekli olduğunu belirtmiş ve aktif bir şekilde festivallerde, şenliklerde ve yarışmalarda aşıklık geleneğini yaşatmaya çalıştığını açıklamıştır.

2.İcracılığı

Bağlama eşliğinde şiirler söylemeye 12 - 13 yaşlarında başlayan Mahrumî, bu işi öğrenirken başında herhangi bir ustanın olmadığını belirtmiştir. Yöresindeki âşıkları ve usta âşıkları dinleyerek icrasını geliştirmiş olan Mahrumî; şiirlerinde sevgi, saygı, güzellik ve tabiatı konu edindiğini ve bunların kendisi için ilham kaynağı oluşturduğunu; bu doğrultuda şiirler yazarak türküler söylediğini ifade etmiştir.

3.Mahlası

Âşık ile yaptığımız görüşmede Mahrumî; Gömürgen Köyü'nde imamlık yapan yakın arkadaşı Ömer Yıldırım tarafından dua eşliğinde kendisine mahlas verildiğini belirtmiştir. O dönemde Âşığın Kayseri'de oturduğu Mahrumlar Mahallesi'nin ismini dikkate alan Ömer Yıldırım, Zeki Yıldırım'a "Âşık Mahrumî" mahlasını vermiş ve bundan sonra âşık bu isimle anılmıştır. Bilindiği üzere bazı âşıklara mahlasları rüyada verilir. Âşık Mahrumî için böyle bir durum söz konusu değildir.

4.Bade İçme

Âşık Mahrumî bade içmenin (rüya görmenin) bu gelenek için önemli olduğunu ifade etmiş ancak kendisinin badeli âşık olmadığını belirterek gördüğü rüyayı şu şekilde aktarmıştır: "Sanırım 32 - 33 yaşlarımdaydım, rüyamda daha önce bilmediğim kasaba gibi bir yerde büyük bir kalabalığın içinde ayakta bekliyordum. Birden başı beyaz sarıklı bir derviş yanıma yaklaştı ve içinde aşk şarabının olduğunu söylediği bir fincanı bana uzattı. Daha sonra bana bunu içmem gerektiğini ve içtiğim takdirde ileride büyük bir âşık, büyük bir adam olacağımı söyledi. Ben de fincanı aldım ve tam içmek üzereydim ki birden kalabalıktan biri omzuma çarptı ve fincan yere düştü tam bu sırada rüyadan uyandım. Ertesi gün bu durumu arkadaşım olan Develili Âşık Seyrani'nin torunu Ali Çatak'a anlattım, o da fincanı düşürüp aşk şarabını içemediğim için yarım badeli âşık olduğumu söyledi". (Âşık Mahrumî ile kişisel görüşme 10.04.2017)

5.Mahrumîye göre söz söyleme sanatı

Mahrumî; âşıkların yaşamları boyunca birçok olayla karşılaştıklarını ve bu olayların çoğunda âşıklıklarından ötürü diğer insanlardan farklı tepkiler verdiklerini, söz söyleme (şiir) sanatının insanlar ve olaylar üzerinde çok olumlu bir etki bıraktığını belirtmiş ve yıllar önce başından geçen bir olayı yapılan görüşme esnasında şöyle aktarmıştır: "1988 yılında Kayseri'de o zamanki adıyla Bünyan Garajı olarak bilinen yerde dolaşırken yirmi yaşlarında bir gencin yanına yaklaşır. Mahrumî genci tanımamaktadır ancak gencin üzgün görüntüsü dikkatinden kaçmaz. Gence "hayırdır" diye sorduğunda; Yozgat ilinin Boğazlıyan kazasından olduğunu, Almanya'da yaşadığını, tatil için Türkiye'de olduğunu ve memleketinden bir kızla altı aydır nişanlı olduğunu fakat kızın kendisini bir süre sonra istemediği ve bu nişandan vazgeçmek istediği cevabını alır. Genç, Mahrumî'den nişanlısına ithafen kendi söylüyormuşçasına bir şiir yazmasını ve bu yolla nişanlısının tekrar gönlünü kazanabileceğini umduğunu ifade eder. Mahrumî'de gencin bu isteğini geri çevirmez ve şu mısraları yazar:

Vatan'mı dar geldi sevdiğim sana?
Niçin gittin yurttan dışına Gülfer?
Mektup yazmaz oldun bayramda bana
Bende mi varayım peşine Gülfer?

Genç yaşımda ne olur harcama beni
Özledim sevdiğim inan ki seni
Sana kavuşacak o günler hani

Başım koyup yatsam döşüne Gülfer

Seni alamasam vallahi yandık
Ayrı geze geze candan usandık
Dudakların kiraz vay burnun fındık
Deli gönül vurgun kaşına Gülfer

Ben aşkımdan oldum inan ki deli
Gözyaşlarım geçti çağlayan seli
Elime değseydi o pamuk eli
Dayanırdım senin kışına Gülfer

Mahrumî başından geçen bu olayın Âşıklık geleneğinde söz söyleme (şiir yazma) sanatının insanlar üzerinde ne denli bir etki bıraktığını bir kez daha görme fırsatı bulduğu ve mutlu bir yuva kurulmasına vesile olduğu için çok sevindiğini dile getirmiştir.

6. Almış Olduğu Ödüller ve Katılmış Olduğu Etkinlikler

Âşık Mahrumî, kendisi ile yapılan görüşmede, katılmış olduğu festivallerden, yarışmalardan, şenliklerden ve aldığı ödüllerden bahsetmiştir. Aşağıda Mahrumî'nin katıldığı festivaller, yarışmalar, şenlikler ve aldığı ödüller Uluslararası ve Ulusal şeklinde sıralanmış, bunlar yer ve sayı bakımından belirtilmiştir.

- 1- Uluslararası Âşık Murat Çobanoğlu Şiir Yarışması 1995 (Muamma dalı 2.'liği)
- 2- Uluslararası Âşık Veysel Deyişler Yarışması 2006 (2.'lik ödülü)
- 3- Uluslararası Develi Âşık Seyrani Yarışması 2001 (Atışma 1.'lik ödülü)
- 4- Uluslararası Hollanda Şiir yarışması (Gurbet dalında 1.'lik ödülü)
- 5- Uluslararası Giresun Hikmet Okuyar Şiir Yarışması (Türkiye 1.'lik ve 2.'lik)
- 6- Uluslararası Halk Âşıkları Şöleni 2015 (Atışma dalı 1.'lik ödülü)
- 7- Develi Âşık Seyrani Festivali (27 kez katılım)
- 8- Âşık Dadaloğlu Festivali (7 kez katılım)
- 9- Sivas Âşıklar Bayramı (1 kez katılım)
- 10- Akkışla ve Gömürgen Yoğurt Bayramı (8 kez katılım)
- 11- Akkışla Yoğurt Festivali (12 kez katılım)
- 12- Yahyalı Kiraz Şenliği (2 kez katılım)
- 13- Yeşilhisar Kayısı Şenliği (1 kez katılım)
- 14- İncesu Üzüm Şenliği (2 kez katılım)
- 15- Yemliha Patlıcan Şenliği (2 kez katılım)
- 16- Kalaba Yoğurt Şenliği (1 kez katılım)
- 17- Mahmatlar Sünnet Şenliği (1 kez katılım)
- 18- Felahiye Pilav Şenliği (4 kez katılım)
- 19- Özvatan Güreş Şenliği (2 kez katılım)
- 20- Büyük Toroman Pilav Şenliği (4 kez katılım)
- 21- Amarat Pilav Şenliği (2 kez katılım)
- 22- Kemrelik Gurbetçiler Pilav Şenliği (2 kez katılım)
- 23- Alamettin Yayla Şenliği (2 kez katılım)
- 24- Obruk Pilav Şenliği (1 kez katılım)
- 25- Saraycık Pilav Şenliği (2 kez katılım)
- 26- Erkilet Bağ Bozumu Şenliği (2 kez katılım)
- 27- Karaşih Pilav Şenliği (2 kez katılım)
- 28- Eğim Köyü Pilav Şenliği (2 kez katılım)

29- İncirli Çavuş Pilav Şenliği	(2 kez katılım)
30- Elbaşılılar Pilav Şenliği	(3 kez katılım)
31- Kemer Köyü Kayısı Festivali	(1 kez katılım)
32- Cırgalan Fasülye Festivali	(1 kez katılım)
33- Palas Domates Şenliği	(1 kez katılım)
34- Ortaköy Yayla Şenliği	(4 kez katılım)
35- İsabeyli Gurbetçiler Yayla Şenliği	(2 kez katılım)
36- Küçük Toroman Kayapınar Pilav Şenliği	(1 kez katılım)

Resim 2. Âşık Mahrumî'nin Türkiye 3.'sü olduğu yarışmadan
(Mahrumiye ait kişisel arşivden alınmıştır)

7.Âşıklık geleneği ile ilgili düşünceleri

Mahrumî; âşıkların, haklının, ezilenin yanında olan sazı ve sözü ile gördüğü haksızlıkları dile getiren, bununla birlikte irticalen şiir söyleyebilen ve bu duyguları kendine özgü ezgilerle sazına aktarabilen becerilere sahip kişiler olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bağlamayı adeta âşığın silahı olarak nitelendiren Mahrumî, bu geleneğe bağlamanın önemli bir yer tuttuğuna vurgu yapmıştır. Bununla birlikte Mahrumî, bağlamanın irticalen şiir söylerken ve atışma yaparken kendilerine büyük kolaylık sağladığını belirtmiştir. Ayrıca âşıklığın günümüzde geldiği noktadan hoşnut olmayan ve bu durumu eleştiren Mahrumî artık yeni âşıkların yetişmediğinden ve bu anlamda gelecekle ilgili kaygılarından söz etmiştir.

Kayseri ili âşıklık geleneğinin tanınan ve önemli temsilcilerinden biri olan Âşık Mahrumî, almış olduğu ödüllerle kendisini ve âşıklığını kanıtlamış; katıldığı onlarca etkinlik ve festivallerde halkın beğenisini kazanmıştır.

BULGULAR

Âşık Mahrumî'nin tarafımızdan notaya alınmış türkülerinden iki örnek ve bu örneklerin karar perdesi, usul, ses alanı, makam dizisi ve seyri bakımından müziksel analizleri şöyledir:

Murtaza

Söz Müzik Aşık Mahrumi

§

(SAZ - - - - -)

Kağ - nı - yı ka - yı ş - la - ma mur - ta - za

Gi - dip or - da kış - la - ma mur - ta - za

Or - da gü - zel çok o - lur mur - ta - za

Bur - da be - ni boş - la - ma mur - ta - za

§

Kağnısında uraganı Murtaza
Sevene verin onu Murtaza
Herkes sevdiğin olsa Murtaza
Keser adak kurbanı Murtaza

Kağnısında yedecek Murtaza
O yar bizi nedecek Murtaza
Altı aylık çoban durmuş Murtaza
Bizim köye gidecek Murtaza

Kağnısında dayak var Murtaza
Türküsünde ayak var Murtaza
Gız göğsünün arası Murtaza
Nede güzel goyak var Murtaza

Karar Perdesi: Dügâh.

Usul: Eser 2/4' lük usul yapısına sahiptir.

Ses Alanı: Eserde en pesten en tize 5 perde kullanılmıştır; Rast, Dügâh, Kürdi, Çargâh, Neva.

"Murtaza" İsimli Eserde Kullanılan Perdeler ve Ses Alanı

Seyri: Çıkkıcı.

Dizinin İsimlendirilmesi: Eser ezgisel yapısı bakımından Uşşak dizisinde seyretmektedir.

Seyir: Eser Uşşak dizisinin yeden perdesi olan Rast perdesinden, çargah perdesine uzanan ve oradan sekvensli motiflerle yine dügâh perdesine gelen saz bölümüyle başlamaktadır. Söz bölümü, çargâh perdesi ile başlayan ve sekvensli motiflerle dügâh perdesinde inen motiflerden oluşmaktadır. Sonrasında ise saz ve söz bölümleri bir kez daha tekrar edilerek eser tamamlanmaktadır.

Bir Gün

Söz Müzik Aşık Mahrumi

§

(SAZ - - - - -)

Gü-ven-me dün-ya - nın sal - ta - na - tı - na göz-le - ri-nin ö - nü o-yu - lur bir - gün

o-yu - lur bir gün (SAZ - - - - -) Ha-ber siz - ce bi-nen e - cel a - tu - na

gü - na - hım se - va - bım sa - yı - lır bir gün

§

Üç günlük bu dünya yalandır kula
Başından eksilmez çileyle bela
Güvenme sırtında sırmalı çula
Emir Haktan gelir soyulur bir gün

Acı haber gelir dağdan aşılır
Islak gözle tozlu yola düşülür
Beden musallada mezar çşilir
Cenazen toprağa koyulur bir gün

Gözünün önünde perde dizilir
Günah, sevap ayrı ayrı yazılır
Ağlar konu komşu herkes üzülür
Mahrumi öldüğün duyulur bir gün

Karar Perdesi: Dügâh.

Usul: Eser 7/8'lik usul yapısına sahiptir.

Ses Alanı: Eserde en pesten en tize 6 perde kullanılmıştır; Dügâh, Kürdî, Çargâh, Neva, Hüseyni, Acem .

"Bir Gün" İsimli Eserde Kullanılan Perdeler ve Ses Alanı

Seyri: İnici - çıkıcı.

Dizinin İsimlendirilmesi: Eser ezgisel yapısı bakımından Hüseyni dizisinde seyretmektedir.

Seyir: Eser neva perdesi civarından sekvensli motiflerle dügâh perdesine inen saz bölümüyle başlamaktadır. Söz bölümü ise hüseyni dizisinin birinci derecede güçlüsü olan hüseyni perdesi ile başlayıp yine sekvensli motiflerle karar perdesi olan dügâh sesine kadar iner. Eser, bu bölümden sonra saz bölümünde olduğu gibi neva perdesi civarından sekvensli motiflerle inici bir seyirle karar sesi olan dügâh perdesinde tam karar yapmaktadır.

Âşık Mahrumî'ye Ait Eserlerin Müziksel Değerlendirmesi

Çalışmanın bu bölümünde Âşık Mahrumî'ye ait eserlerin müziksel ve sözel karakteristiğini ortaya koymak amacıyla belirli unsurların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Âşık Mahrumî'ye ait tarafımızca notaya alınmış 30 esere yönelik ritmik karakter, makam dizisi, ölçü sayısı, ses genişliği ve sözlerinde kullandığı temalara ilişkin frekans ve yüzde tabloları şöyledir:

Tablo 1. Âşık Mahrumî'ye ait türkülerin ritmik karakteri

Ritmik karakter	f	%
Uzun Hava	14	46,6
Kırık Hava	16	53,33
Toplam	30	100

Âşık Mahrumî'ye ait eserlerin %46,6 oranında uzun hava, %53,33 oranında kırık hava olduğu tespit edilmiştir.

Bu bulgulardan hareketle Âşık Mahrumî'ye ait türkülerin ritmik karakterinin uzun hava ve kırık hava olarak dengeli dağıldığı ifade edilebilir.

Tablo 2. Âşık Mahrumî'ye ait türkülerin ölçü göstergeleri

	f	%
2/4'lük ölçü göstergesi	3	18,75
4/4'lük ölçü göstergesi	3	18,75
5/8'lük ölçü göstergesi	4	25
7/8'lük ölçü göstergesi	6	37,5
Toplam	16	100

Tespit edilen kırık hava formundaki 16 eserin ölçü belirteci analizi tablosu incelendiğinde, eserlerde en fazla (%37,5) 7/8'lik ölçünün kullanıldığı, en az (18,75) 2/4'lük ve 4/4'lük ölçülerin kullanıldığı görülmektedir.

Bu bulgulardan hareketle Âşık Mahrumî'ye ait eserlerde aksak ölçülü türkülerin daha fazla görüldüğü ifade edilebilir.

Tablo 3. Âşık Mahrumî'ye ait eserlerdeki ezgilerin makamsal dizileri

	f	%
Hüseyini Makamı Dizisi veya Dizinin Bir Bölümünü Kullanan ezgileri	17	56,66
Uşşak Makamı Dizisi veya Dizinin Bir Bölümünü Kullanan ezgileri	12	40
Tahir Makamı Dizisi veya Dizinin Bir Bölümünü Kullanan ezgileri	1	3,33
Toplam	30	100

Araştırmanın örneklemini oluşturan 30 eserin makamsal dizilerine ait analiz tablosu incelendiğinde, sırasıyla en çok Hüseyini makamı dizisi (%56,66), Uşşak makamı dizisi (%40) ve Tahir makamı dizisi (%3,33) kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 4. Âşık Mahrumî'ye ait eserlerdeki ezgilerin ses genişlikleri

	f	%
4'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	7	23,33
5'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	5	16,66
6'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	7	23,33
7'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	6	20
8'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	2	6,66
9'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	2	6,66
10'lü aralıktan oluşan eser ezgileri	1	3,33
Toplam	30	100

Araştırmanın örneklemini oluşturan 30 eserin ezgilerinin ses genliklerine ait tablo incelendiğinde; en geniş ses genliğine sahip eser ezgisinin (% 3,33) 10'lu aralıktan oluştuğu, en dar ses genliğine sahip eser ezgisinin (% 23,33) 4'lü aralıktan oluştuğu ayrıca ezgilerin en çok (% 23,33) 4'lü ve 6'lı aralık genliğinden oluştuğu saptanmıştır.

Elde edilen bu bulgulardan hareketle Âşık Mahrumî'nin türkülerindeki ezgilerin ses genliğinin çoğunlukta 4'lü ve 6'lı aralıktan oluştuğu ifade edilebilir.

Tablo 5. Âşık Mahrumî'ye ait türkülerin sözlerinde geçen temalar

Tema	f	%
Ağıt	1	3,33
Kahr	2	6,66
Aşk	2	6,66
Şikayet	4	13,33
Yoksulluk	2	6,66
Övgü	2	6,66
Nasihahat	2	6,66
Sitem	6	20
Özlem	7	23,33
Gurbet	1	3,33
Sevgi	1	3,33
Toplam	30	100

Âşık Mahrumî'ye ait türkülerin sözlerinde işlenen temaları gösteren tablo incelendiğinde; eser sözlerinde en çok işlenen temaların (% 23,33) özlem ve (% 20) sitem olduğu, en az işlenen temaların da (% 3,33) ağıt, (% 3,33) gurbet ve (% 3,33) sevgi olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Âşık Mahrumî 1946 yılında Kayseri'nin Gömürgen kasabasında dünyaya gelmiş ve bu yörede yetişmiş bir Orta Anadolu âşığıdır. Çocuk yaşlarından itibaren çevresindeki bağlama icracılarını gözlemleyerek bağlama çalmayı kendi kendine öğrenmiştir.

Mahrumî âşıklığın gereklerinden biri sayılan rüyada bade içme ritüelini tam olarak yerine getirememiştir zira rüyasında kendisine ikram edilen badeyi elinden düşürüp içemediğinden yarı bâdeli âşık olmuştur.

Mahrumî'ye mahlasını ikamet ettiği yer olan Mahrumlar mahallesinden esinlenerek amcasının oğlu Ömer Yıldırım vermiştir.

Âşık Mahrumî, Kayseri halk kültürü içinde yetişmiş ve kültürü gerek sözlü gerekse ezgisel olarak yakından tanıyan ve türkülerinde uygulayan bir âşiktir. Şiirlerinde ve türkü formundaki eserlerinde Orta Anadolu yöresine ait kültürel motifleri işleyen bir yapı hâkimdir.

Âşıklık geleneğinin günümüzde geldiği noktadan hoşnut olmayan Mahrumî yeni âşıkların yetişmediği düşüncesinden dolayı geleneğin devamına yönelik endişe duymaktadır.

Araştırmada derlemesi yapılan Âşık Mahrumî'nin sözü ve müziği kendisine ait eserlerinden on altısı kırık hava on dördü ise uzun hava olmak üzere toplamda otuz eseri tespit edilmiştir.

Mahrumî'nin "Ağladım, Göresim Geldi", "Köy Özlemi", "Taşını Seveyim Gömürgen Senin" isimli eserlerinin şiirlerinde, köyüne ve memleketine olan özlem; Anam isimli eserinin sözlerinde anne özlemi; "Bir Gün", "Bizim Gelin Dudağını Boyamış" isimli eserlerinin şiirlerinde kahr; "Çakır Gözlerine Kurban Olduğum", "Çerkez Kızına Sesleniş", "Yaptığın Yanına Kaldı mı Gelin?" isimli eserlerinin şiirlerinde sevgiliye beslenen aşk; "Erciyes'e Köprü Attım", "Gelin Bacı", "Gömürgen", "Gül Ektim", "Yoruldu", "Yüce Dağlar Neye Yarar Üstadım", "Kahpe Felek Bu Yaptığın Oldu mu?" isimli eserlerinin sözlerinde sitem; "Gelin Kızlar Ev İstiyor", "Pastırma" isimli eserlerinin şiirlerinde yoksulluk; "Köy Gezisi", "Kululu" isimli eserlerinin şiirlerinde Övgü; "Murtaza" isimli eserinin şiirinde nasihat; "Mükremin" isimli eserinin şiirinde Mükremin'e sesleniş; "Süleyman Koç Ağıdı" isimli eserinin şiirinde ağıt, "Ölürüm" isimli eserinin şiirinde gurbet acısı, "Veysel Baba", "Seyrani", "Sigorta", "Çobanoğlu" isimli eserlerinin şiirlerinde şikayet ve "Erciyes" isimli eserinin sözlerinde ise tabiat sevgisi konularını işlediği tespit edilmiştir.

Âşık Mahrumî'ye ait olan eserlerin makam dizileri incelendiğinde eserlerinin ağırlıklı olarak Hüseyinî makamı dizisinde, daha sonra uşşak ve Tahir makamı dizilerinde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde farklı makam dizisinde bir esere rastlanmamıştır.

Eserleri yaklaşık yarı yarıya oranla kırık hava ve uzun hava dağılımındadır. Mahrumî'ye ait olan on altı kırık hava formundaki eser usül yönünden incelenmiş ve eserlerde 2/4'lük, 4/4'lük, 5/8'lik, 7/8'lik usüllerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Mahrumî'nin eserleri ritimsel karakteristik bakımından çeşitlilik göstermektedir.

Eserlerin, seyir yapıları yönünden inici, çıkıcı ve inici-çıkıcı özellikte oldukları tespit edilmiştir. Eserleri karar perdesi bakımından tamamı düğâh perdesinde; ses alanı bakımından en az dört, en fazla on perde aralığındadır.

Öneriler

Âşık Mahrumî'ye yönelik olarak yapılmış çalışmaların derlenerek daha kolay ulaşılabilmesi amacıyla kitap haline getirilmesi, Kayseri'nin âşıklar yöresi olması sebebiyle bu kapsamdaki çalışmaların yöredeki diğer âşıklara yönelik olarak da yapılması önerilmektedir.

Günümüzde yok olmaya yüz tutan âşıklık geleneğinin sürdürülebilmesi; âşıkların eserlerinin kayıt altına alınması ve âşıklara kendilerini ifade edebilecekleri uygun koşulların sağlanması ile mümkün olabilir. Bu amaçla kurulan dernekler veya vakıfların sayılarının artırılarak faaliyetlerinin daha aktif hale getirilmesi, âşıkların kurumsal bir yapı bünyesinde toplanmalarını ve paylaşımlarını arttırmalarını sağlayacaktır. Bu birleşim ve tespite yönelik dernek, vakıf ve kurumların sayılarının artması; bununla birlikte alanda faaliyet gösteren derneklerin ise desteklenerek çalışmalarını genişletmeleri önerilmektedir.

Ayrıca Kayseri dışında şehirlerde yaşamış ve halen yaşamakta olan bu geleneğin temsilcilerinin eserlerinin Türk Halk Müziği repertuarına kazandırılması amacıyla yapılan çalışmaların desteklenmesi ve arttırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Coşar, Mevhibe (2010). Söz Yarışında Yenilmezlik: Olsa Eski Günlerim/ Daha Güzel Söylerim. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 85-96.
- Kaya, Doğan (2001). Âşıklık Geleneğinin Geleceğiyle İlgili Düşünceler ve Yapılması Gerekenler. *Millî Folklor Dergisi*, 52, 1-8.
- Köprülü, M. Fuad (1962). *Türk Saz Şairleri*. Cilt I-V. Ankara: Millî Kültür Yayınları.
- Özdemir, Erdem (2013). *Türkiye Örneğinde Âşıklarda Müzik*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tdk sözlük (2020) <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 03.07.2020
- Zeki Yıldırım (Âşık Mahrumî) ile kişisel görüşme 10.04.2017